

La utilitat pràctica del llibre que hem ressenyat és ben palesa. Els principis i criteris que en ell s'hi estableixen tindran ben segur repercussions en àmbits molt diversos: la cartografia, la geografia, la lingüística normativa, la lingüística diacrònica, la planificació lingüística, la llengua administrativa, la oficialització dels noms, l'ús dels exònims en els webs de les empreses multinacionals, l'ús de la exonímia en la vida diària. Els treballs aplegats aquí, amb la pluralitat d'enfocaments, mostren el principi de complementarietat de la ciència actual. Lingüistes, geògrafs, historiadors, informàtics, juristes... poden i han de col·laborar en la construcció del coneixement i en l'ordenació de la societat i de la llengua com a institució social. Tot això dóna la raó a Murray Gell-Mann —i a Joan Tort que el menciona en la primera línia de la introducció— quan afirmava que al segle XXI, el segle de la globalització, el valor més important seria el de la síntesi.

Xavier TERRADO PABLO
Universitat de Lleida

Col·lecció *Scripta*, 5 vols. Universitat de Barcelona; Ministerio de Ciencia e Innovación; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Scripta (<http://www.scripta.ub.edu/>) és un ambiciós projecte que té com a objectiu arreplegar una mostra molt ampla de texts en català des del segle XIII fins a l'actualitat. Es tracta, però, de texts que mostrin unes marques característiques dialectals, per tal de documentar la diversitat dels parlars catalans de totes les èpoques. L'essència del projecte és el corpus de texts relativament curts que són aplegats en unes antologies corresponents a uns espais geogràfics delimitats d'acord amb la distribució dialectal comunament acceptada; n'han aparegut fins ara la *Scripta eivissenca* (2009), la *Scripta menorquina* (2011) i la *Scripta mallorquina* (2013), publicats per l'Institut d'Estudis Catalans, sota la responsabilitat dels doctors Joan Veny i Àngels Massip. En aquestes antologies els texts són detalladament comentats des del punt de vista dialectològic; per tant, són un material preciós per a la pràctica del comentari dialectal, que pot ser útil tant per a estudiants universitaris com per a estudiants de batxillerat.

Però el projecte *Scripta* inclou també la publicació de documents més llargs en format de llibres singulars. No es tracta de fragments seleccionats d'obres més o menys llargues, sinó d'obres senceres, d'extensió suficient per a constituir un volum de prou consistència. La intenció expressada de la col·lecció és la publicació de «textos catalans antics i contemporanis no literaris d'interès per a l'evolució de la llengua, dels dialectes en particular, i la història en les branques més diverses» (<http://www.scripta.ub.edu/publicacions/col-leccio-scripta>), però cal dir que amb els cinc primers volums la col·lecció no s'ajusta del tot a aquesta intenció, i no és un retret negatiu. Els cinc títols apareguts fins ara (març de 2015) són: 1. *Libre de plantar vinyes e arbres... (Tractat d'agricultura del s. xv)*, edició i introducció de Xavier Luna-Batlle (2011); 2. *Al cor de la terra. (El món agrari a les Terres de l'Ebre a s. xx)*, de Josep Olivas Rodríguez, edició i introducció d'Àngels Massip (2012); 3. *El dietari de Joaquim Fina, de Palafrugell (1842-1878)*, edició i introducció de Jordi Curbet Hereu (2012); 4. *Capítols de la Barranxelleria i del dret de cabçatge (l'Alguer, s. xvii i xviii)*, edició i introducció d'Andreu Bosch i Rodoreda (2013); 5. *Llibreta de notes i cartes (1838-1846) de Narcís Batlle, masover de Montiró*, edició i introducció de Xavier Luna-Batlle i Joan Luna i Balaguer (2014). D'aquests cinc títols, quatre (1, 3, 4 i 5) són efectivament texts “no literaris”, però el 2 és un text plenament literari, és una novel·la ambientada a les Terres de l'Ebre, no és un document de valor històric, sinó una ficció amb molt de valor etnogràfic i lingüístic. Evidentment, no és cap defecte, que aquest text sigui literari; més bé és una virtut, perquè si els altres títols són poc atractius com a lectura, aquest en canvi es fa llegir, és agraït, és interessant més enllà de la qüestió lingüística. Si el fet que sigui una obra literària no és (i no ho ha de ser) un impediment perquè qualsevol altre títol pugui aparèixer en aquesta col·lecció, segurament convindria rectificar la descripció que se'n fa i eliminar-ne el qualificatiu de “no literari”. Independentment d'aquesta consideració sobre la naturalesa “literària” o no de les obres, totes tenen en comú un evident interès

lingüístic, degut tant a l'origen geogràfic com a l'època a la qual corresponen. L'1 pareix originari del Maestrat; el 2 reflecteix (fins a un cert punt, però, perquè el registre literari el condiciona en part) la parla del Baix Ebre i comarques veïnes; el 3 deixa entreveure trets del català empordanès, sobretot un vocabulari molt ric de flora i fauna, de nàutica i de fenòmens meteorològics; el 4 mostra la influència que ja el segle XVII exercia el sard sobre l'alguerès, si bé a la vegada mostra que el model lingüístic alguerès es mantenia molt fidel a la tradició catalana, enmig d'un ambient quasi "hostil" per a la llengua autòctona de la vila; i el 5 reflecteix, encara amb més claredat que el 3, trets tradicionals propis del Baix Empordà, com la iodització (*tay*, *payé*), l'anaptixi freqüent (*Parat* per *Prat*, *ceberà* per *sabrà*), qualque síncope (*critat* per *caritat*), la monoftongació *qualgua* > *colgo* en posició àtona (*cortans*, *gorir*, *gordar*) o la desinència —*i* de la primera persona de l'indicatiu present (*conti* per *compto*), avui desapareguda d'aquesta latitud; trets acompanyats de castellanismes col·loquials d'una certa tradició (*pago*, *cuydado*, *alcansar*...).

Tots aquests llibres, impresos molt polidament dins un format de disseny molt elegant, duen, a més d'una introducció explicativa sobre l'obra i el seu autor (si és conegut), un glossari explicatiu dels termes que, a parer de l'editor, mereixen ser comentats, per la seva raresa o per la suposada dificultat de comprensió que poden presentar al lector. Val a dir que aquests glossaris són sempre molt subjectius i de vegades pareix que reflecteixen més la ignorància inicial de l'editor que no la del lector possible (un lector que, probablement, serà un especialista en llengua...), o són excessivament generosos i t'expliquen mots que poca dificultat de comprensió tenen; i de vegades hi ha qualque comentari que, lingüísticament, sembla innecessari; i, en canvi, qualque pic hi cerques una explicació que no hi és. Uns quants d'exemples, de tot això: «*arboça* 'fruit de l'arboç'», «*dos* 'dues'», «*arrosal* 'camp plantat d'arròs'», «*baratar* 'bescanviar...'», «*antes* 'abans'», «*fuit* 'fugit'», «*bolletí* (per *butlletí*)...» (*bolletí* és forma recollida al *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'IEC), «*giardí* 'terreny d'arbres fruiters...'», «*est* 'aquest'», «*sabigut* 'sabut'»... En parlar dels «barranxels», l'editor hauria pogut explicar l'origen de la paraula, no només què eren; i així el lector sabria que *barranxel* / *barranxello* és una veu d'origen espanyol (BARRACHEL 'jefe de los alguaciles'), transportada a Sardenya i a Sicília (*barriceddu*) per l'exèrcit espanyol (DCELC i DELI)¹ els segles XVI i XVII.

En conjunt, amb la mostra apareguda fins ara, hem de considerar la col·lecció *Scripta* com una valuosa testimoniança de les particularitats dialectals dels parlars que hi són representats, una aportació que contribueix majoritàriament a constatar l'antiguitat de molts dels trets reflectits, però que també mostra la vigència a l'època actual, en el cas del text 2, de les característiques d'un parlar íntimament lligat a la terra, a l'ambient i a la manera de viure tradicional. No és només el paisatge i l'activitat econòmica de la societat que hi viu, que li donen una personalitat específica; és també la llengua, amb una fesomia forjada durant centenars d'anys que n'és inseparable.

Jaume CORBERA POU
Universitat de les Illes Balears

COLÓN DOMÈNECH, Germà (2014): *Origen i història del lèxic català*. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Sanchis Guarnier, 82), 302 p.

En aquest llibre, Germà Colón presenta un repertori de cent vuitanta-tres entrades en què explica —de manera força concisa— l'origen etimològic o la història d'un mot o d'una expressió. *Origen i*

1. DCELC: *Diccionario Crítico Etimológico de la Lengua Castellana*, I-IV, per Joan Coromines. Madrid, Gre-dos, 1955-1957.

DELI: *Dizionario Etimologico della Lingua Italiana*, 1-5, per Manlio Cortelazzo i Paolo Zolli. Bolonya, Zanichelli, 1979-1988.